

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven
uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer
adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

J. Keuning / Culemborg

Een mens van God

Paulus bijvoorbeeld (3)

... wat gij van mij gehoord
en gezien hebt,
brengt dat in toepassing ...
Philipp. 4 : 9

Gaan wij weder onszelf
aanprijzen?
2 Kor. 3 : 1

Paulus was ook een mens, net als wij.

Dat zal dus ook wel betekenen: een mens met gebreken, zoals we die allemaal immers hebben, de één zus, de ander zo. Een mens met gebreken, met fouten, met lelijke streken, — een mens met zonden. Of niet soms?

De vraag is: duiken die gebreken van Paulus ook in zijn brieven op? Natuurlijk, in zijn brieven komt hij er zelf keer op keer voor uit dat hij gebreken heeft. Maar laten die fouten zelf, laten zijn onhebbelikheden en nare eigenschappen zelf geen sporen na in die bijbelboeken die van hem afkomstig

ADRESWIJZIGING

Met ingang van 21 oktober aanstaande verandert het adres van de redactie.

Het adres wordt dan: Dovenetel 45

8446 SH Heerenveen
tel. 05130-20476.

Wilt u vanaf die datum alle stukken bestemd voor de redactie naar bovengenoemd adres sturen?

Dit geldt niet voor stukken die bestemd zijn voor de rubrieken Kerknieuws en Nieuws uit breder kring. Gelieve die te (blijven) sturen naar: Kerknieuws Opbouw, Brugakker 36-22, 3704 LP Zeist, tel. 03404-50278.

zijn? Ontmoet je in wat hij schrijft alleen maar — laten we zeggen — de apostel Paulus, of ook de mens Paulus, en dat wil dus zeggen: de zondaar Paulus, die dan wel machtig het evangelie kan verkondigen, maar ondertussen... Ondertussen komt zo af en toe de aap toch uit de mouw, want dan wordt het evangelie dat hij verkondigt ontsierd door een menselijk, al te menselijk geluid, — het geluid van een gewoon mens, iemand met lelijke trekken en donkere diepten.

Bijvoorbeeld Paulus.

Wat betekent dat nu?

Wil het zeggen dat hij, ook hij, helemaal niet zo voorbeeldig is, net zo min als wij? Of betekent het dat je Paulus, althans de Paulus van de nieuwtestamentische brieven, nauwelijks een gewoon mens kunt noemen, omdat hij ver boven de anderen uitsteekt: een voorbeeld voor allen?

Van dat laatste lijkt hijzelf diep overtuigd te zijn.

Ik heb eens iemand horen zeggen dat hij met de brieven van Paulus niet zoveel op had. Want uit die brieven bleek overduidelijk dat Paulus nogal een hoge dunk had van zichzelf, dat hij zichzelf nogal voorbeeldig vond en dat ook niet onder stoelen of banken stak. Kortom, je kon heel goed merken dat de apostel het aardig met zichzelf had getroffen en dat hij vanuit die positie alle mensen wel eens zou vertellen, hoe het moest.

En lijkt het daar niet op?

Neem nou maar eens die woorden uit de brief aan de Philippenzen: wat je van *mij* gehoord en gezien hebt, breng dat in toepassing. Dat is nog al wat: niet alleen gehoord, maar ook gezien. Paulus heeft het ze dus voorgeléefd.

En zo zegt hij het ook meer dan eens in zijn brieven: weest mijn navolgers.

Als hij dan ook in de tweede brief aan Korinthe de vraag stelt: ga ik nu weer mezelf aanprijzen? — dan lijkt het antwoord op die vraag niet zo moeilijk.

Zeker niet, als je dan even doorleest: een aanbevelingsbrief van jullie heb ik niet nodig. Want jullie zijn zelf mijn aanbevelingsbrief, — een brief, opgesteld door mijn dienst. Met andere woorden: als de mensen naar jullie kijken, dan kunnen ze zien hoe goed ik mijn werk gedaan heb.

En dat schrijft hij dan tegen verwijten in die

juist in die gemeente tegen hem waren opgekomen, — verwijten die juist hierop neerkwamen, dat Paulus niet vies was van eigen roem, dat hij optrad met een arrogantie die hem, de apostel, bepaald niet pastte.

Hebben die mensen in Korinthe niet een beetje gelijk?

Och ja, waarom niet?

Misschien was Paulus wel een nogal zelfbewuste persoonlijkheid, met alle nadelen en gevaren van dien. Je krijgt uit zijn brieven in elk geval niet de indruk dat hij gemakkelijk van zijn stuk was te brengen.

En waarom zou die zelfbewustheid hem geen parten hebben gespeeld? Dat is toch niet zo onwaarschijnlijk — integendeel —, dat hij nog al gemakkelijk hoog van de toren blies, te hoog. En dat deze eigendunk zijn omgang met andere mensen heeft belemmerd en zijn verkondiging van het evangelie heeft gehinderd.

Misschien stuiten we hier werkelijk op één van die dingen die Paulus zelf in de gaten heeft gehad en die hem dwars gezeten hebben en die hem deden zeggen: als ik het goede wil doen ligt het kwade mij bij.

Des te meer opvallend is het dan, dat Paulus in zijn brieven aan de gemeenten zo gedurfd blijft spreken: weest mijn navolgers, doe als ik, leef als ik.

Je zou zo zeggen: als je dat zelf dan door hebt, pas je wel een beetje op.

Tenzij je in de kuil valt van alle zelfverzekerde mensen: zodra hun zelfverzekerdheid ondergraven wordt, bijten ze zich er des te krampachtiger in vast. En ze weten ondertussen van de prins geen kwaad: ik mezelf aanprijzen? Nee toch!

Of zou het waar zijn, dat een mens van God daar geen last van heeft?

IN DIT NUMMER

- 301 Ds J. Keuning, Een mens van God
- 302 Ds M. R. van den Berg, Hij zal over U heersen: Gebod of vloek? (2)
- 303 Mr dr J. Meulink, De les van de verkiezing
- 304 D. W. L. Milo, Mensen die je niet vergeet
- 306 Prof. dr H. J. Jager, Een abc van het N.T.
- 306 T. Hoekstra, Ex libris

M. R. van den Berg / Groningen

Hij zal over U heersen: Gebod of vloek?

Ongeoorloofde overstap

De traditionele christelijke verklaring van Gen. 3 : 16 verigste zich niet alleen door in dit vers een gebod te lezen in plaats van een vloek, maar ook doordat ze over het hoofd zag, dat in deze tekst een verwringing van de huwelijksrelatie wordt aangekondigd en niet van de relatie tussen man en vrouw in het algemeen. Natuurlijk is ook die relatie wel door de zonde aangetaast. Dat geldt voor elke menselijke relatie. Maar dat is in deze tekst niet aan de orde. Gen. 3 : 16 heeft betrekking op de positie van de vrouw in het huwelijk en niet op de positie van de vrouw in de maatschappij.

De christelijke traditie maakt die ongeoorloofde overstap van de huwelijksverhouding naar de maatschappelijke verhoudingen wel. Ze doet dat trouwens ook al bij het lezen van Gen. 2 : 18 vv. Wat daar over de huwelijksverhouding gezegd wordt, wordt zonder meer uitgesmeerd naar de maatschappelijke verhoudingen. Het gevolg daarvan is, dat men onvermijdelijk een verkeerd zicht krijgt op de plaats van de vrouw in de maatschappij en bovendien ook allerlei nieuwtestamentische gegevens, waarin de man het hoofd van zijn vrouw genoemd wordt, een ongeoorloofde uitbreiding geeft naar het maatschappelijke vlak toe.

In het huwelijk is de vrouw een hulp die bij de man past, zegt Gen. 2 : 18. Buiten het huwelijk geldt dat niet. De hulp die bij mij past, is mijn eigen vrouw. Van mijn buur-

vrouw kan ik dat niet zeggen. Want het „een passende hulp zijn” vindt zijn uitdrukking en vervulling in het „tot één vlees zijn”. Het gaat niet aan de huwelijksverhouding zonder meer model te stellen voor alle andere verhoudingen tussen mannen en vrouwen. Ik ben bijbels gezien wel het hoofd van mijn eigen vrouw (Ef. 5 : 23). Maar ik vind nergens in de bijbel, dat ik ook het hoofd ben van alle vrouwelijke gemeentelieden of van alle vrouwen bij mij in de straat.

Dat kan ook niet worden afgeleid uit 1 Cor. 11 : 3 vv. Terecht zegt prof. dr H. J. Jager dan ook in zijn college-dictaat over 1 Cor.: „Uit heel het verbond blijkt, dat Paulus denkt aan de gehuwde vrouw en de echtgenoot. Anders zouden we krijgen dat elke man zeggenschap zou hebben over elke vrouw, dat de man in het algemeen hoofd van de vrouw in het algemeen zou zijn” (p. 250). Dat laatste kan niet uit de Schrift afgeleid worden. Het is ook geen scheppingsordening.

Gen. 1 : 27, 28

Dat blijkt duidelijk uit Gen. 1 : 27, 28. Daar gaat het over man en vrouw in het algemeen en over hun plaats in de schepping. Van beiden wordt gezegd dat ze naar Gods beeld geschapen werden en aan beiden wordt door Gods zegenende scheppingswoord de aanleg meegegeven om de aarde te onderwerpen en over de schepping te heersen. Er is in deze verzen, waarin niet de huwelijksverhouding maar de plaats van man en vrouw in de totaliteit

van de schepping aan de orde is, dan ook niet de geringste zinspelende te vinden in deze richting, dat de man in algemene zin hoofd van de vrouw zou zijn of dat alleen de man maar beeld van God zou zijn. Men mag dat dan ook niet concluderen uit 1 Cor. 11 : 7. Prof. Jager (a.w. p. 255) merkt bij deze tekst op, dat Gen. 1 : 27 duidelijk stelt, dat man en vrouw naar Gods beeld geschapen zijn. „Dat was Paulus vanzelf bekend en hij stemde dat toe. Paulus kan hier dus niet bedoelen, dat alleen de man evenbeeld van God is.”

Ook allerlei veelgehoorde argumenten als zou het een scheppingsgeve van zijn dat de vrouw niet in staat is leiding te geven, te besturen, te regeren, lopen stuk op Gen. 1 : 27, 28, waar onduidelijk gezegd wordt dat God zowel aan de man als aan de vrouw de aanleg geschonken heeft om de aarde te onderwerpen en over de schepping te heersen. De Schrift maakt in dat opzicht geen enkel onderscheid tussen man en vrouw. Precies zoals beiden geschapen zijn als vruchtbare wezens, zonder dat daarbij de vruchtbaarheid van de vrouw ondergeschikt gemaakt is aan die van de man, zo zijn ook beiden geschapen met de aanleg de schepping te beheersen, zonder dat daarbij van een rangorde sprake is. Iets anders valt er in Gen. 1 : 27, 28 niet te lezen.

Het is de fout geweest van de traditionele opvatting, dat men de grenzen tussen huwelijk en samenleving uitvlakte en de man in algemene zin tot hoofd van de vrouw verklaarde en er bovendien van uitging dat het ook een bevel van Godswegen was, dat de man in de totaliteit van de samenleving over de vrouw moest heersen. Deze grondfout heeft ertoe geleid, dat men ook de nieuwtestamentische gegevens in dit kader plaatste, waardoor ze niet meer tot hun recht konden komen.

Herstelde verhouding

Het Nieuwe Testament grijpt zowel ten opzichte van de huwelijksverhouding als ten opzichte van de verhouding tussen man en vrouw in het algemeen terug op Gods oorspronkelijke opzet. Niet de door de zonde en de vloek verwrongen situatie is maatgevend, maar Gods opzet van den beginne.

Dat de man het hoofd is van zijn vrouw, is volgens het Nieuwe Testament een onbetwistbaar gegeven van den beginnen. Maar Paulus laat scherp uitkomen, dat dit hoofd-zijn van de man niets te maken heeft met heersen over zijn vrouw, maar moet uitkomen in het zich ten dienste stellen van zijn vrouw (Ef. 5 : 21-33). Ook in 1 Cor. 11 laat Paulus zien, dat de verhouding tussen man en vrouw in het huwelijk niet gekenmerkt moet worden door onderlinge rivaliteit. In de Here is evenmin de vrouw zonder man iets als de man zonder vrouw. Want gelijk de vrouw uit de man is, zo is ook de man door de vrouw (vss. 11, 12).

Paulus snijdt in dit gedeelte elke neiging tot onderlinge rivaliteit en concurrentie tussen man en vrouw in het huwelijk af. Vrouwen die aan emancipatiekoorts lijden, moeten goed weten: de vrouw is er om de man (vs. 9). Maar mannen die de neiging hebben bij deze woorden van Paulus nadrukkelijk te knikken en te zeggen: „ziezo, die zit; de vrouw moet haar plaats kennen”, krijgen onmiddellijk van Paulus te horen: heb maar niet zo'n verbeelding en blaas maar niet zo hoog van de toren, want zonder de vrouw zou je helemaal niets voorstellen; je zou er zonder de vrouw niet eens zijn. Man en vrouw moeten in het huwelijk niet elkaars concurrent zijn, maar elkaars complement.

Consequenties

Ook ten aanzien van de verhouding tussen man en vrouw in de maatschappij grijpt het Nieuwe Testament terug naar Gods opzet bij de schepping. In een wereld die scheefgegroeid is, komt Christus genezend binnen. In Christus is er dan ook geen sprake meer van mannelijk en vrouwelijk (Gal. 3 : 28).

Uiteraard heeft deze tekst primair betrekking op het feit, dat man en vrouw gelijkelijk deel hebben aan het zoonschap (vs. 26). Maar daar is nog niet alles mee gezegd. De verhouding tot God heeft nl. consequenties voor de onderlinge verhoudingen. Zo heeft het feit dat er in Christus geen onderscheid meer is tussen Jood en Griek en dat ze beiden gelijkelijk deel hebben aan het zoonschap, vergaande consequenties voor hun onderlinge verhouding. Ze kunnen nu b.v. — om maar iets te noemen — gewoon bij elkaar over de vloer komen (vgl. Hand. 10) en gezamenlijk eten (vgl. Gal. 2 : 12) en ze kunnen nu niet meer als vijanden tegenover elkaar staan, omdat ze samen burgers van

pastorale notities

Bijbel vertalen

Uit een enquête onder 800 plaatselijke gereformeerde kerken is gebleken dat die kerken geen behoefte hebben aan een nieuwe vertaling van de Bijbel voor liturgisch gebruik. Aan hervormde gemeenten is gevraagd aan welke manier van Bijbel vertalen men de voorkeur geeft. Er zijn twee manieren in het algemeen gesproken. De manier van de Staten vertalers. Daarin blijft men zo dicht mogelijk bij het oorspronkelijk zonder te veel toegeven aan de eisen van zo makkelijk mogelijk leesbaar nederlands. De andere methode zoekt de Bijbel naar de mensen te brengen door zo veel mogelijk te zoeken naar duidelijk hedendaags leesbaar nederlands. Zeg maar de methode van 'Groot nieuws voor U'. Uit de enquête onder de hervormde ge-

door
H. Amelink

meenten bleek dat men toch aan de methode van de Staten vertalers de voorkeur geeft.

Een gelukkige ontwikkeling. Vertalen is een fascinerend werk. Maar als we de Bijbel vertalen, moeten we toch maar zo dicht mogelijk bij de grondtekst ook niet nodig om de aard niet toevallig dat Hebreeuws en Grieks gekozen zijn door de HERE om ons Zijn Woord te schenken. Het is ook niet nodig om de Bijbel bij de mensen te brengen in die zin dat we het de mensen maar zo makkelijk mogelijk maken. Zeker, het is goed de Bijbel door vertalen naar zo veel mogelijk mensen te brengen. Maar het is niet erg als er inspanning verricht moet worden om het te begrijpen. Het is ook niet erg als er verklaard moet worden. Op vrijwel elk gebied is het noodzakelijk je inspanning te getroosten als je iets te weten wilt

komen. Of je wat wilt weten van muziek of van straten maken: een mens zal zich moeite moeten getroosten. Daarom moeten we af van de gedachte dat het allemaal zo makkelijk mogelijk moet zijn. Het is nodig de Bijbel naar de mensen te brengen, maar het is evenzeer nodig de mensen naar de Bijbel te brengen. En als ze zich daarvoor enige inspanning moeten getroosten dan is dat de zaak waard. Evenmin als de kerk „bij de tijd” gebracht moet worden moet de Bijbel „bij de tijd” gebracht worden. Als we de kerk „bij de tijd” brengen dan verwordt de kerk tot wereld. Als we de Bijbel „bij de tijd” willen brengen hebben we kritiek op de God van de Bijbel en dan zijn we vergeten dat Jezus Christus gekomen is in de volheid des tijds. Gelukkig dat de stroming om zo dicht mogelijk bij de grondtekst te blijven groeit. Want al die 'makkelijke' vertalingen worden wel erg praterig en op de duur onaangenaam om te lezen.

Gods koninkrijk geworden zijn (vgl. Ef. 2 : 19; Fil. 3 : 20).

Ook het feit dat er in Christus geen slaaf en geen vrije meer is, had belangrijke maatschappelijke gevolgen, die uiteindelijk tot afshaffing van de slavernij moesten leiden. En zo had ook het feit dat er in Christus geen sprake meer is van mannelijk en vrouwelijk, consequenties moeten hebben voor hun maatschappelijke positie.

Helaas zijn die consequenties niet of nauwelijks getrokken. Het is beschamend dat de feministische bewegingen van deze eeuw, die door een revolutionaire geest gedreven worden, als breekijzer moesten fungeren. Maar het is in de geschiedenis vaker voorgekomen, dat een revolutionair en afvallig denken de bodem heeft omgewoeld en ruimte heeft gemaakt voor het herkennen van bijbelse noties die verloren waren gegaan (vgl. Renaissance en Humanisme als voorbereiders van de Reformatie).

Ruimte

In Christus is het niet meer van doorslaggevend belang of je een man bent of een vrouw. Dat telt niet meer mee. Het legt geen gewicht meer in de schaal. Precies zoals ook het Jood of Griek zijn geen gewicht meer in de schaal legt. In de kerkelijke wereld zijn de consequenties daarvan bij lange na nog niet getrokken. Er zijn b.v. kerken waar je positie niet bepaald wordt door de vraag of je in Christus bent, maar door je blank of zwart zijn of door je rijk of arm zijn. En ten aanzien van de vraag wie er ouderling of diaken kan zijn en in een samenkomst van de gemeente kan voorgaan, zijn nog maar al te vaak niet de gaven die daarvoor vereist zijn, doorslaggevend maar het man of vrouw zijn.

In de nieuwtestamentische tijd was er ook voor vrouwen tijdens de samenkomsten der gemeente alle ruimte om het Woord van God door te geven en voor te gaan in gebed (1 Cor. 11 : 5). Hoe komt het, dat die ruimte in de kerk eerst helemaal verdwenen is en nu nog lang niet overall weer teruggewonnen is? Het is te wijten aan een in dubbele zin verkeerde interpretatie van Gen. 3 : 16, die in de hand werkte dat de man ook in de kerk over de vrouw heerste.

Van den beginne is het zo niet geweest. God heeft man en vrouw beiden de aanleg gegeven om de aarde te onderwerpen en over de schepping te heersen. Ze kregen in dit opzicht een gelijkwaardige positie. Volgens deze aanleg kunnen vrouwen niet minder dan mannen in staat geacht worden leiding te geven en te regeren. Het Nieuwe Testament grijpt daarop terug. In Christus mag het man of vrouw zijn niet meer doorslaggevend zijn. En de christelijke gemeente zou bij uitstek de plaats moeten zijn, waar deze oorspronkelijke opzet van God weer zichtbaar wordt.

J. Meulink / Enschede

De les van de verkiezing

In 1956 werd de A.R.P. erg geschokt door een slecht resultaat bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer. Men heeft zich toen intern ernstig bezonnen op de positie en de situatie van de A.R.P. Zo is er in „A.R. Staatskunde” een grote serie bijdragen verschenen over de vraag waarom de A.R.P. verloren had en wat de A.R.P. nu te doen stond. De adviezen tot verbetering van de situatie waren vele. Langzamerhand ebde de ongerustheid echter weer weg en er veranderde vrijwel niets.

Nu heeft de verkiezingsuitslag van 8 september 1982 ons weer eens met de neus op de feiten gedrukt. Steeds groter wordt het aantal mensen, die menen dat de geloofsvisie niet van beslissende betekenis voor het politieke leven behoort te zijn. Deze uitslag laat ons zien, dat de ontkerkelijking en de verzakelijking van het leven nog steeds doorgaat.

Sommigen stemmen niet meer op een christelijke partij, omdat ze kerk en godsdienst hebben losgelaten. Anderen doen dit, omdat ze het verband tussen geloof en politiek niet meer zien.

Het is een normale zaak, dat er tussen verwante partijen enig grensverkeer is. Wanneer 10.000 vroegere R.P.F.-stemmen naar het C.D.A. gaan, terwijl daartegenover 14.000 stemmen, die in 1981 op het C.D.A. werden uitgebracht, nu aan het R.P.F. toevielen, is dat een begrijpelijk grensverkeer. Zelfs de felste partijgangers kunnen moeilijk ontkennen, dat er tussen deze partijen een zekere verwantschap is. En dat geldt voor alle christelijke partijen, ook al verschillen ze soms nog al veel in de uitwerking. Zo bestaat er praktisch een groot verschil in het politieke program van het S.G.P. en de E.V.P.

Bij de laatste verkiezingen was echter opvallend, dat er ook een drukgrensverkeer was tussen C.D.A. aan de ene kant en V.V.D. en P.v.d.A. aan de andere kant. En dat zijn toch geen verwante partijen. Volgens de vroeger gangbare indeling, en dat is nog een zeer reële, is het C.D.A. een rechtse en zijn V.V.D. en P.v.d.A. linkse partijen. P.v.d.A. en V.V.D. zijn geestelijk verwant en in die zin een keus tussen P.v.d.A. en V.V.D. dan ook lood om oud ijzer.

Veel kiezers blijken dat niet meer zo te zien.

Volgens drs Kees Bremmer in CD/ACTUEEL gingen van het C.D.A. 195.900 stemmen naar de V.V.D. en 114.000 stemmen van de V.V.D. naar het C.D.A. Een druk grensverkeer dus.

Al mag dan het C.D.A., volgens de berekening van Bremmer, relatief veel constante kiezers hebben, het grensverkeer met V.V.D. en P.v.d.A., waarbij in beide gevallen het C.D.A. een verliessaldo heeft, is een bedenkelijke zaak.

Tegenover het verlies van het C.D.A. bij de laatste verkiezingen stond helaas slechts een kleine winst van de kleine christelijke partijen. Het C.D.A. behaalde in 1981 30,8%, S.G.P., R.P.F., G.P.V. en E.V.P. (ik zet ze gemakshalve maar naast elkaar) kregen in 1981 4,5%. Totaal christelijke partijen dus 35,36%.

In 1982 kreeg het C.D.A. 29,34% en de kleinere christelijke partijen 4,98%. Totaal dus 34,23%.

Nu kan men proberen te bewijzen, dat het bij het C.D.A. nog al tegenzat. En het is ook geprobeerd. De interne verdeeldheid, o.m. wat betreft de kernbewapening.

Het feit, dat het kabinet geleid door C.D.A.-ers harde bezuinigingsmaatregelen moest treffen in verband met de slechte financiële en economische situatie.

En zo valt er meer te noemen.

Om het beeld zuiver te houden, is het dan nodig ook op de positieve factoren te wijzen. Zoals het feit, dat de lijstaanvoerder Van Agt zich in een vrij grote populariteit mag verheugen. Maar met al deze verklaringen lopen we echter gevaar uit het oog te verliezen, dat de christelijke partijen al lang op hun retour zijn.

Het is duidelijk, dat de christelijke politiek steeds minder klankbodem bij ons volk vindt. De deconsecralisering zet ook in het politieke leven door.

Terwijl het C.D.A. terugloopt, blijkt er ook bij de kleine christelijke partijen weinig groei te zijn. S.G.P. en G.P.V. laten de laatste tijd een kleine teruggang zien. Het R.P.F. gaat nog steeds vooruit en zal in de toekomst nog wel enige winst boeken. Het ziet er echter niet naar uit, dat een van deze kleine partijen zich op korte termijn tot een belangrijke politieke factor zal ontwikkelen. Daar komt nog bij, dat de grote verdeeldheid tussen de christelijke partijen aan de geloofwaardigheid van de christelijke politiek ook geen goed doet.

Om te laten zien, hoe groot de teruggang sinds 1946 geweest is, wil ik nog enkele cijfers noemen.

Daarbij moeten we erop letten, dat de achteruitgang eerst beperkt was, omdat de K.V.P. zich goed handhaafde. In 1946 30,8% en in 1963 nog 31,9%. Pas daarna begon de grote afkalving van de K.V.P.

Bij de A.R.P. begon de teruggang al veel eerder. In 1946 12,9%. In 1956 9,9%. Daarna ging de terugloop langzamer.

De C.H.U. daarentegen bleef het langst stabiel. In totaal schommelde de aanhang van de christelijke partijen van 1946 tot 1958 tussen 53,7 en 55,1%. Daarna ging het snel bergafwaarts. Ook de totstandkoming van het C.D.A. bracht daarin geen verandering.

In 1977 behaalde het C.D.A. 31,39%. In 1981 30,81% en nu in 1982 was het 29,24%.

Konden de christelijke partijen in 1958 tezamen 55,1% behalen, nu is het slechts 34,23%. In 24 jaar dus meer dan een derde van de aanhang verloren. Dat is de doorgaande lijn. Wanneer de situatie niet grondig verandert, zal het niet lang meer duren of het C.D.A. zal de kleinste van de drie grote partijen zijn, zonder dat een van de andere christelijke partijen daarvan noemenswaard heeft geprofiteerd.

Deze achteruitgang is naar mijn opvatting voor een belangrijk deel toe te schrijven aan het feit, dat de ontkerkelijking en de ontchristelijking, wil men de secularisatie, in ons land steeds doorgaat. Nu de kerken op hun retour zijn kan het niet anders of dit heeft een nadelige invloed op de christelijke politiek.

Met name de ontwikkelingen in de rooms-katholieke kerk en de (syn.) gereformeerde kerken vinden hun weerslag in het politieke leven.

Het is ook zo, dat het christelijk leven steeds meer uiteenvalt. Het zondags-christendom wint steeds meer veld onder de christenen. De verzakelijking van het leven neemt toe.

In een dergelijk klimaat zijn de perspectieven voor de christelijke politiek slecht.

(vervolg op pag. 304 - onderaan)

D. W. L. Milo / Dalmally

Mensen die je niet vergeet (vervolg)

Wij noemden van dr J. J. Buskes al zijn „Hoera voor het leven”, vol bijzonderheden over mensen en toestanden, die hun stempel op deze gevoelige schrijver hebben gezet. Eigenlijk moeten ook zijn latere „Vier Vrienden” (1971) en „Dwarsliggers” (1974) worden genoemd, die samen met „Mensen die je niet vergeet” (1969) een reeks vormen. Maar aangezien voor vandaag het laatstgenoemde boek op ons program staat gaan we daar mee verder.

Dr Buskes windt er geen doekjes om. Hij acht wijlen dr K. Schilder „een van de grootste vechtjassen, die de gereformeerde kerken in de 20e eeuw hebben opgeleverd”. Daartoe verwijst hij naar De Reformatie met zijn „vele pagina's polemieken, van de venijnigste soort”. „Wie niet polemiseert is niet bekeerd”, schreef KS eens aan Buskes. Dat zat zo.

KS had vijf regels over Buskes geschreven. Buskes schreef vijf regels ten antwoord. Daarop schreef KS een halve kolom tegen Buskes. Deze antwoordde met een halve kolom. Vervolgens werd het een hele kolom van KS en een kolom van Buskes terug. Daarna een open brief van acht kolommen in De Reformatie — maar geen antwoord van Buskes. Die zag daar geen heil in. Want waren we doorgestaan, zegt hij, dan schreven we langzamerhand encyclopaedieën tegen elkaar en zouden daarmee zijn doorgegaan tot de wederkomst van onze Heer.

Maar toen hij een gesprek met Schilder aanging en zich verbaasde over de aangename mens Schilder, antwoordde deze: hier ontmoeten we elkaar als medemensen en medechristenen, maar als ik polemiseer heb ik met u persoonlijk niets te maken — dan bestrijd ik beginselen.

Het is voor ons, die destijds volgelingen van Schilder heetten, zaak, zulke historie te kennen en opnieuw te wegen. „Als hij schreef zag hij geen mensen”, zegt Buskes; „zo moest hij wel spreken van oneerlijkheid en geknoei — waarvan bij de bestredenen geen sprake was. Een noodlottige zaak: uitsluitend beginselen en geen mensen te zien; vooral als men die beginselen tot eeuwige beginselen proclameert”. (In dit opzicht achtte Buskes KS een goed leerling van dr A. Kuyper.)

KS heeft Buskes en vele anderen ongelooflijk gekwetst, zonder zich daarvan bewust te zijn. „Hij liep in het luchtledige van beginselen”. „Overtuigingskracht had zijn polemieken uitsluitend voor de overtuigden”. De anderen werden alleen geïrriteerd en gekwetst. De mens Schilder en de polemicus Schilder waren twee mensen, die naast elkaar leefden, ieder in zijn eigen wereld. Daarmee heeft hij veel vrienden verspeeld en velen tot vijanden gemaakt, zegt Buskes.

„Overigens hebben de Gereformeerde Kerken het KS niet gemakkelijk gemaakt — al ondervond hij daar wat hij de mensen van het Hersteld Verband had aangedaan”. „De maatregelen waren een afschuwelijke zaak. Onbegrijpelijk dat er op de synode niemand opstond met: zo kan en zo mag het niet!” „Dat men KS de kerken heeft uitgewerkt blijft een uiterst

pijnlijke zaak. Er is geen legitieme verontschuldiging. Hepp en Kuyper (H.H.) waren veel onmogelijker mensen dan hij. En in de bezettingstijd was KS een van de dapperste en voortreffelijkste mensen in de gereformeerde kring. Volgens Miskotte een der eersten onder de dapperen”.

„Wat de Gereformeerde Kerken hem aandeden heeft hij niet verdiend. Wat zou ik graag willen dat de kerken dat eens royaal uitspraken”.

Hoewel naar de mening van Buskes „KS zelf uitmaakte wat anderen bedoelden en naar zijn overtuiging moesten bedoelen”, achtte hij KS tegelijk een „goed en beminnelek mens en bekwaam theoloog, van wie ik veel geleerd heb en wie ik mijn bewondering niet onthoud”. „In wezen een eenvoudig en oprecht kind van God”. Om nooit te vergeten.

P. S. Gerbrandy, schoonzoon van Sikkels, in de Londense ballingschap tot eerste minister bevorderd, kende maar één boek, de Bijbel; en maar één oorlog, de Tachtigjarige. Eigenlijk een vreemde eend in de antirevolutionaire bijt. Want hij zag de AR en Colijn steeds meer in de conservatieve en liberale hoek zitten. Zelf zagen ze deze oppositionele figuur als het rooie mannetje uit Sneek, dat in 1928 „De strijd om nieuwe maatschappijvormen” had ingezet.

Toch was Gerbrandy meer dan een dwarsligger. Hij kende Kuypers publicatie uit 1891 voor het Chr. Soc. Congres. Daarin had deze duidelijke Schriftuurlijke lijnen voor de emancipatie van de underdog aangegeven; had het recht der armen, der verdrukten, doen gelden. Zelf schreef Gerbrandy in deze lijn over „Calvinisme en Kapitalisme” en over „Medezeggenschap”, waarmee hij de CDU prachtig werkmateriaal heeft geleverd. Maar hij ging daarmee tegen de lijn der Gereformeerde Kerken in, die in 1936 het lidmaatschap van de CDU en een gereformeerde kerk onverenigbaar achtten. Waarom toch? Omdat Kuyper zelf zijn jeugdige uitspraken had ingeslikt?

Toen Fedde Schurer wegens antimilitarisme en lidmaatschap van de CDU als christelijk onderwijzer te de Lemmer werd ontslagen, trad Buskes voor hem op bij de Commissie van Beroep. Gerbrandy pleitte voor het schoolbestuur en won, als knap advocaat, natuurlijk het pleit. Maar zei na afloop tegen Schurer, in aanwezigheid van Buskes: waarom heb je mij niet voor je laten pleiten? Ik had dat veel liever gedaan! (Zekerheidshalve sprak hij Fries — maar daar was hij advocaat voor.)

Bij een andere gelegenheid vroeg Gerbrandy aan Buskes: „Voelt u zich nu echt thuis in de PvdA?” — Buskes zei: „ik wil u wel antwoorden, maar zegt u me dan eerst of u zich echt thuis voelt in de ARP”. — Waarop Gerbrandy grinnkend besloot met: „zullen we er verder dan maar niet over praten?”

Buskes' hart sloeg voor de arme, de verdrukte, voor de wees en de weduwe. Hierin volgde hij zijn Heiland metterdaad, al kwam hij daardoor wel eens in wat bizarre kringen. In de PvdA werd hij trouwens net zo gewantouwd als in eigen kerkelijke kringen. Maar ook dit is een christen niet vreemd.

De NCSV (Ned. Chr. Studentenvereniging) had een heel stuk van Buskes' hart en hoofd. Zijn christelijk-politieke opleiding, begonnen in de JV op GG, werd hier aangevuld en voltooid. Deze vereniging bracht studenten in aanraking met het Evangelie; probeerde mensen, die straks een vooraankomende post in de maatschappij zouden bekleden, tijdig op goed spoor te zetten.

Het streven was in 1896 in ons land geïmporteerd, maar niet nieuw. Al in

Vervolg van pagina 303

DE LES VAN DE VERKIEZING

Wat het C.D.A. aangaat, zou het goed zijn dat men zichzelf eens kritisch onder de loupe nam. Zo is het C.D.A. er nog steeds niet in geslaagd zich duidelijk als christelijke partij te profileren. Voormalige K.V.P.-ers geven nog al eens de indruk, dat ze er op uit zijn de macht te veroveren, om zo het C.D.A. om te vormen tot een nieuwe K.V.P.

Of hebben sommigen de C.D.U. van Kohl als wenkend perspectief voor ogen?

Een aantal voormalige A.R.P.-ers, die zich vooruitstrevend wanen (maar vaak in de zeventiger jaren zijn blijven stilstaan) geven de indruk, dat zij in feite de A.R. bloedgroep zijn. De gewone doorsnee A.R.-man en -vrouw lijkt wel verdwenen te zijn. De C.H.-kleur heeft zich wat beter weten te handhaven.

Zij, die het C.D.A. een duidelijker, belijnder christelijke partij willen doen worden, komen te weinig aan bod.

De slappe houding t.a.v. de abortuswetgeving heeft het C.D.A. bepaald geen goed gedaan.

Ook met betrekking tot de antidiscriminatie-wetgeving hebben verschillende vooraanstaande C.D.A.-ers ernstige steken laten vallen.

En zo valt er meer te noemen.

Terecht schrijft C.D.A.-voorzitter Piet Bukman, dat het C.D.A. echt aan bezinning toe is.

Als het dan maar niet alleen gaat over de vraag: toe krijgen we weer meer C.D.A.-kiezers.

Bezinning op de principiële uitgangspunten en de vertaling daarvan in de praktische politiek is een primaire levensbehoefte van het C.D.A.

Daarbij zou het goed zijn eens na te gaan hoe het komt, dat geestverwanten zich aansloten bij R.P.F. en E.V.P. Kleine partijen spelen vaak de rol van geweten van de grote.

Een gewetensvol zelfonderzoek van het C.D.A. is broodnodig.

Moge de verkiezingsuitslag voor alle christenen in Nederland een les zijn.

1806 namen Amerikaanse studenten initiatieven voor zending naar binnen en naar buiten. In 1895 werd een wereldfederatie van christelijke studentenverenigingen in Zweden opgericht. Een belangrijke figuur was John Mott, die „geloofde in God en in de van Godswege in de mens liggende mogelijkheden”. Hij drong aan op persoonlijke overgave aan God, persoonlijk geloof in de Heiland, een intens geestelijk leven, dagelijks begonnen met de „morningwatch”, het stille kwartier bij het ontwaken.

Er werd lectuur verstrekt, er werden kampen gehouden ter versterking van het persoonlijk geloofsleven van studenten. Hele besturen van nationale studentenverenigingen gingen tijdelijk in de zending werken — of bleven daar. In ons land waren die kampen in hoofdzaak te Nunspeet en te Vierhouten; diverse foto's getuigen er van. Persoonlijk heb ik — daar ik vijf en twintig jaar de pachtrechten op de Waskolk en Mosterdveen uitoefende — de sfeer van de christenstudenten er altijd geproefd.

Er worden mannen van het eerste uur genoemd. Herman Rutgers, zoon van VU-hoogleraar, sedert 1915 algemeen secretaris van de NCSV. Hij wordt getekend als groot zakenman, geboren financier, die met grote getallen speelde maar ook de detailkosten van een zomerkamp kende. „Hij heeft de NCSV op poten gezet”. — Henk Kraemer, weesjongen uit de Jordaan, zowel christen als socialist omdat hij geen keus tussen die twee kon maken; hij sprak over Jezus Christus als de Heer der wereld. Dat klonk gereformeerd, vond Buskes, maar er zat geen gedwongen antithese in, het was geen stelsel maar spontaneïteit. — Ook dr Harrenstein wordt genoemd en op de foto's komen meer bekende kerkelijke namen voor: dr E. L. Smeelik, Jan Schouten, dr G. W. Brillenburg Wurth, Mw van Andel, ds J. C. Brussaard. — Nico Stufkens tenslotte kwam daar tot het inzicht, dat de geestelijke verwarring en onmacht binnen en buiten eigen erf onder één noemer waren te brengen: „wij weten niet meer wat geloof is, zoals de Bijbel en de Reformatie dat wisten”. Heel zijn werk was de Bijbel te laten zeggen wat geloof is.

Vandaag noemen we dat misschien goede taal, maar niet nieuw. Dan moeten we bedenken wat de kerken (de hervormde zowel als de gereformeerde) in de jaren tussen twee wereldoorlogen voor de wereld hebben betekend: vrijwel niets. In ons isolement zagen we onze kracht. We deden niets aan de sociale tegenstellingen, maar steunden die. Persoonlijk werd ik naar een JV op GG-met-boordjes gestuurd — op de arbeiders-JV (ook op GG) hoorde een predikantszoon niet thuis. We leerden niets over de arme en verdrukte, niets over inkomensnivellering en evenredige draagkracht; de Duitse bezetter moest bij ons het Ziekenfondsenbesluit en de wet op de CAO introduceren! Wel werden op de JV vechters gevormd, beginselvaste vechters; maar liefde, geloof, je jas weggeven?

Voor de werkelijke vragen van de wereld stond niemand open, zegt Buskes; maar de NCSV ging vanuit de studentenwereld dat lauwe christendom belegeren. „Een man als prof. H. Bavinck heeft dat geweten en vroeg de Gereformeerde Kerken om vertrouwen in de NCSV. Bavinck leefde echt mee, sprak op vele conferenties, had en belangrijk aandeel in de besprekingen over basis en doelstellingen; had een hartstochtelijk verlangen naar het universele en wijde, verzette zich krachtig tegen alle vermindering van de Bijbelse boodschap en het christelijk geloof, was afkerig van alle theologisch denken dat niet eigentijds was”.

Sam de Wolff was een rabbi te Amsterdam, een oudtestamenticus die ook het nieuwe testament kende. Een zionist en marxist. Zijn joodse slagzin: „weet je wat vrijzinnigheid is? Er is geen God en Jezus Christus is zijn Zoon”. Hij hield van Marx, een jood. Hij hield van Buskes, een christen. En als de problemen hem werkelijk te groot waren dan citeerde hij: „de verborgen dingen zijn voor de Heere onze God — maar de geopenbaarde zijn voor ons en onze kinderen, om die te doen, om die te doen, om die te dóen”.

Toen Sam op zijn uiterste lag zocht Buskes hem op. Sam vroeg: „Buskes, ben je gekomen om mij te bekeren?” — „Je weet dat ik nooit een mens kan bekeren”. — „Zal ik je dan eens wat zeggen, Buskes? Als het waar is wat jij gelooft en wat er in de Tenach staat, dan moet ik straks voor Jahweh verschijnen”. — „Dan zal ik zeggen: Heer, Gij zijt de rechter der ganse aarde, hier is Sam de Wolff. Hij is niet lui geweest, hij heeft zijn leven lang hard gewerkt en al zijn kracht ingezet voor de opbouw van een andere wereld. Maar Heer, Gij zijt de rechter der ganse aarde, voor u is het leven van Sam de Wolff stof en as — mag Sam de Wolff hopen op uw barmhartigheid?”

U ziet dat we nog niet door het boek heen zijn. Mogen we volgende week nog even doorgaan? Gedenken is: je in het verleden verdiepen dan wel dat verleden ophalen, teneinde de toekomst beter in te gaan. Buskes' belichting van de nieuwere kerkgeschiedenis in ons land mogen we niet vergeten.

VAN WIE IS JERUZALEM ?

Naar Zacharia 8

1. Het woord van God, de HEER der legerscharen, weerklinkt en het geschiedt!
Hij sprak tot hen die in den vreemde waren, in 's vijands machtsgebied:
„Jeruzalem ligt eenzaam en verlaten, maar Ik kijk naar haar om: straks zitten mannen, vrouwen in haar straten van hoge ouderdom.
2. Dan spelen kleine kindren op haar pleinen en blij weerklinkt hun stem, want Ik zal als haar Vorst, haar HEER verschijnen in mijn Jeruzalem!
Voor hen die na het oordeel overbleven is 't wonder haast te groot:
Ik breng ze weer, al heb Ik hen verdreven, naar her en der verstrooid.
3. Ik haal ze uit het westen en het oosten terug naar deze stad, — mijn liefde brandt voor haar, Ik zal haar troosten die Ik verlaten had.
De volken die nu schande van u spreken en lachen om uw lot, zien dan Jeruzalem als heilig teken: de HEER is Israels God!
4. De zonden van uw vaadren zijn vergeten, — ú ben Ik toegewijd.
Sion zal „stad van trouw en waarheid” heten en „berg der heiligheid”: spreek in haar poorten recht en zoek de vrede: sticht vrede en geen kwaad, verafschuw lasterpraat en valse eden, omdat uw God ze haat!
5. Zo zal voor u een tijd van vrede dagen als nimmer is geweest, want Ik verkeer uw rouw, uw vastendagen in vrolijkheid en feest.
De volken zullen van uw voorspoed spreken, de mensen gaan op pad om hier de gunst des HEREN af te smeken in deze heilige stad.
6. Dan grijpt men naar de slip van een der Joden en klemt zich aan hem vast en zegt tot hem: „Laat mij naar Sion komen en zijn bij u te gast!
God is met u: ook ik wil Hem vereren en luistren naar zijn stem, want Hij zal ons de rechte wegen leren in zijn Jeruzalem.”

Joop Klein

Melodie:

Liedboek 13 b: „D'Almachtige is mijn Herder en Geleide”

Een abc van het N.T.

2. Farizeïsme

De Farizeeën van de Schrift zijn ons allen wel bekend. Wat het woord betekent is volgens deskundigen niet geheel zeker. Het komt mij het waarschijnlijkst voor, dat het betekent: afgescheidenen. Als dat zo is dan komt dat wel overeen met hun praktijk. Ze zonderen zich af van heidenen. Erger is dat zij zich ook afzonderen van het gewone volk zal ik maar zeggen. Dat noemden zij „de schare, die de wet niet kent”. Ze vermeden de omgang met hen, sloten zich op in eigen kring en begrepen maar niet, dat de Here Jezus „met tollenaars en zondaars omging”, om hen het evangelie te verkondigen en zo te redden van het verderf. Ze noemden Hem dan ook een „vraat en wijnzuiper”. Wat zijn nu de kenmerkende eigenschappen? De voornaamste zijn dunkt mij de volgende:

- 1e. Ze roemden zichzelf en alle anderen verachtten zij.
- 2e. Ze wilden niet van genade leven, maar leefden „uit de wet”.
- 3e. Hun leiders vereerden zij en deze lieten zich graag vereren.
- 4e. Ze vonden tenslotte geen zekerheid des heils.

Wat het eerste punt betreft, hun hoogmoed en verachting van alle anderen blijkt zonneklaar uit de gelijkenis van Lukas 18: Ze vertrouwden van zichzelf dat zij rechtvaardig waren, terwijl ze al de anderen verachtten. De Farizeeër oreerde: O God, ik dank U, dat ik niet ben als die rovers, onrechtvaardigen, echtbrekers of ook die tollenaar. Ik vast tweemaal per week en geef tienden van al mijn inkomsten. Hij bad dus eigenlijk niet, maar stalde voor God zijn verdiensten uit. En allen die niet bij zijn partij behoorden schold hij uit voor een goddeloze troep. Hij vroeg niets van de HERE, bad allerm minst om genade en ging dus niet-gerechtigd naar huis. In tegenstelling met de tollenaar, die om genade vroeg en die vond. Hij ging met de vrijpraak naar huis.

Wat no. 2 betreft, ze kenden het woord genade wel, maar dat verstonden ze zó, dat God in Zijn welwillendheid hun door de wet gelegenheid gaf om veel verdiensten bij God te maken. En zo een toren te bouwen, die tot voor Gods troon reikte. Op grond van hun verdiensten hoopten zij het eeuwige leven te verwerven. Met dat „leven uit de wet” bedoel ik niet, dat zij naar die goede en heilige en evangelische Wet des HEREN leefden. Dát gaat samen met leven van Gods genade. Nee, zij wilden uit eigen kracht naar eigen wetten leven. Zij meenden wel, dat zij die uit de Thora, de onderwijzing van de HERE afleidden. Maar dat liep er op uit, dat zij naar allerlei voorschriften van hun leiders hun leven richtten. Twee keer per week vasten had de HERE niet geboden. Ze legden zichzelf, naar het oordeel van Jezus, „zware lasten op, te zwaar om te dragen”. Ze plozen de wet des HEREN uit en kwamen zo tot allerlei pietluttige voorschriften. Zo maakten zij bijv. van de Sabbat, bedoeld als een dag van lust een dag van grote last. Men mocht volgens hen bijv.

geen aren plukken want dat wat arbeid verrichtten. Het was oogsten in het klein, en als men de korrels uitpelde dan was dat dorsen, en als men de korrels met de tanden fijn maalde was dat molenaarswerk om zo te zeggen. En zo deden zij met alle geboden van de HERE. Dat komt er van als men niet wil leven van genade, maar naar menselijke inzettingen. Zo legden de leiders ondragelijke lasten op, terwijl zij zelf vele mazen zochten en vonden. Om aan de grote eis van Gods thora te ontkomen. Zo deed men bijv. met het gebod: eert uw vader en uw moeder. Dat kenden zij natuurlijk best. Maar men had er dit foefje op gevonden. Wat men zou kunnen geven aan vader en moeder, daarvan zei men: ik heb het aan de HERE beloofd! Helaas kan ik u dus niet helpen. Daarvan zegt de Here Jezus volgens Markus 7: „Zo maakt gij het woord Gods krachteloos door uw overlevering. En zo doet gij vaak”. Ze leefden veelal naar de traditie der ouden. Naar regels die door rabbijnen in hun scholen waren opgesteld. Maar het voornaamste van de wet, barmhartigheid be-wijzen, daaraan hield men zich niet.

Wat punt 3 aangaat: Als een schare zo uit de wet wil leven, heeft men behoefte aan leiders, wetgeleerden die elke stap der volgelingen voorschrijven. Die schriftgeleerden werden hoog vereerd door de massa. En die lieten zich gaarne huldigen. Daarvan heeft de Here Jezus in Matth. 23 geen goeds gezegd. Ze zaten graag vooraan bij de maaltijden en in de synagogen. Ze lieten zich groeten op de markt met een eerbiedige „Rabbi”, wat eigenlijk zoveel betekent als „hoogheid”. Jezus gaat daartegen in en zegt tot de discipelen: „Gij zult u geen rabbi laten noemen, want één is uw Meester en gij zijt allen broeders. En gij zult op aarde niemand vader (kerkvader) noemen, want één is uw Vader, Hij die in de hemel is. Laat u ook geen

EX LIBRIS

door T. Hoekstra / Zwolle

Het verrotte leven van Floortje Bloem

Op de laatste jaarvergadering van Opbouw vroeg iemand mij: „Wilt u niet eens iets schrijven over „Het verrotte leven van Floortje Broem? Dat is een roman van Yvonne Keuls. U zult wel zeggen dat het geen literatuur is, maar ik denk dat het voor heel veel mensen goed zou zijn, als ze er eens kennis van namen.” En zodoende! Ik heb het boek aangeschaft, gelezen en ben drie maanden geleden al aan een bespreking ervan begonnen. Maar ik kwam er niet toe die af te maken. Jammer, want het boek verdient inderdaad aandacht. Toch, beter laat dan helemaal niet en ook al zijn er meer dan honderdduizend exemplaren van verkocht, het is heel goed mogelijk dat het boek in onze kring weinig bekend is geworden.

Is het literatuur? Niet in de gangbare zin des woords, maar dat is dan ook niet de belangrijkste vraag? De ellende die uit dit boek omhoog komt, is zó groot en de schrijfster heeft alles zó indringend verwoord dat je er nog weken lang mee bezig kunt zijn.

Yvonne Keuls is goed thuis in de problemen van wat men wel noemt de „ontspoorde” jeugd. Ik noem in dit verband een ander boek van haar: De moeder van David S. Daar-in gaat het vooral om de moeite die ouders te verwerken krijgen, als zij proberen hun aan drugs verslaafde kinderen te helpen. Hóe goed de schrijfster vertrouwd is met die kinderen zelf, blijkt uit deze nieuwe roman: Het verrotte leven van Floortje Bloem. Misschien is het goed dat ik nú al waarschuw: het is geen boek voor iedereen. Wie meent dat het ontoelaatbaar is dat er zo veel vloeken op papier staan of wie terugschrikt voor een confrontatie met het verval op zowel zedelijk als geestelijk gebied, kan dit boek beter ongelezen laten. Het biedt ook geen uitzicht, geen oplossing, het is niet veel meer dan een kreet om hulp.

In haar voorwoord vertelt Yvonne Keuls: Klaartje is één van de meisjes met wie ik de afgelopen jaren intensief contact heeft gehad. Ze heeft me verteld over haar leven, dat ze verrot vindt, maar nog steeds

niet hopeloos. Op een nacht zei ze tegen me: „Ik doe steeds dingen omdat een ander het wil. Ik ben pillen gaan slikken door een ander, met kerels begonnen door een ander, naar een dealer gesleept door een ander. Maar toch kan ik niemand de schuld geven want ik had toch nee kunnen zeggen, ik kies er toch zelf voor om mee te doen. Want de angst die ik dán heb, is altijd nog kleiner dan de angst om alleen te blijven als ik nee zeg. Ik zou best willen afkicken, ik ben nou vijftien jaar en ik wil best kappen met dit verrotte leven. Maar ik ben als de dood dat ze mij dan met KZ-verklaring in een gekkenhuis gaan stoppen. Want ze kunnen toch niet anders? Heroïnehoertjes passen nergens bij en er is toch niks voor zulke meiden als ik? Kan jij niet proberen of er wél iets komt, want ik leef nog... ik ben toch nog steeds niet verloren?”

En dan komt het verhaal van Floortje Bloem. Het is geschreven in de ik-vorm, maar niet alleen Floortje vertelt, ook haar moeder, haar tante, haar zusje, de vader, de onderwijzer, pleegouders, u komt er ook wat ambtelijk aandoende rapporten in tegen van maatschappelijke begeleiders. Dat allemaal maakt de indruk van echtheid. De schrijfster heeft trouwens ook gezegd dat zij alles aan de werkelijkheid heeft ont-

leend, alles is echt zo gebeurd; zij heeft alleen de personen onherkenbaar gemaakt.

Floortje Bloem: de ouders al vóór haar geboorte uit elkaar, vanuit de kraamkliniek gaat zij rechtstreeks naar een kindertehuis; als ze bijna drie jaar is, komt zij bij pleegouders, zij vindt daar geborgenheid en liefde, maar haar pleegvader komt om bij een auto-ongeluk, zijn vrouw kan het dan niet meer aan en Floortje komt in een tweede pleeggezin. Daar gaat het verkeerd: ze is er niet te hanteren en wordt in een internaat geplaatst. Het belangrijkste wat Floortje mist, is liefde. Van haar echte ouders hoort ze niets meer, ook niet van haar pleegouders. In het begin huilt ze veel, tot een ander meisje tegen haar zegt: „Ach kind, schei nou uit; er zijn geen ouders, ik heb ook geen ouders, je móet gewoon groot worden net als ik”. Dan is er wéér een soort pleeggezin, ze mag er in de weekends naar toe, maar ontdekt dat ze er toch eigenlijk maar wat bijhangt: ondanks de mooie woorden hoort ze niet werkelijk bij de familie. Het eerste seksuele contact, ze is dan een jaar of twaalf. Op het internaat weet men geen raad meer met haar, op aandringen van haar moeder (die inmiddels hertrouwd is) komt ze weer „thuis”. Maar echte liefde krijgt ze niet, het

leidslieden noemen, want één is uw Leidsman, de Christus. Maar wie de grootste onder u is, zal uw dienaar zijn". Tegen de leer der ouden is de Here Jezus fel van leer gegaan. Door de ouden is wel zus en zo geleerd, maar ik zeg u: Hij ging als machthebbend tegen die oude traditie in.

En dan punt 4. Wie zo uit menselijke voorschriften leeft, verkrijgt nooit zekerheid van eeuwigheid. Wie kon ooit uitmaken of de schaal van verdiensten opwoog tegen de missers, zal ik maar zeggen. Men was wel overtuigd veel goeds gedaan te hebben, maar sloeg de weegschaal met de goede werken door tegen de schaal gevuld met slechte daden? Kenmerkend vind ik een verhaal uit de Talmud, de joodse Bijbel om zo te zeggen. Het luidt ongeveer als volgt: Een beroemde Rabbi lag op zijn sterfbed. Z'n leerlingen stonden er omheen. Ze zagen dat de vereerde Leraar weende. Iemand vroeg: Hooggeleerde en vereerde Rabbi, waarom weent gij? Het antwoord was: Ik weet niet of m'n goede werken zwaarder wegen dan m'n slechte. Trek mij een grijs doodskleed aan. Kom ik dan in de hemel, waar witte gewaden worden gedragen, dan val ik niet al te zeer op. Maar kom ik in de hel met allemaal zwarte kleren, dan val ik met m'n grijs gewaad ook niet op. Zo was het einde van een groot man van de synagoge.

Heeft het nu wel zin om over dat leven van genade en daartegenover het leven uit de wet te schrijven? Wij zijn toch geen Farizeeërs? Ik vraag in ernst: Zouden wij daarvoor geen gevaar lopen? Luther moet eens gezegd hebben: Als mijn hart werd doorgesneden dan ontdekte men daar een Paap, die van nature geneigd is op goede werken te steunen. Zou als men ons hart doorsneed er soms niet een Farizeeër te voorschijn komen?

Laat ik iets vertellen uit m'n jeugd. Ik was gedoopt en opgevoed in een kerk der Afscheiding. We werden uitgescholden als Koksianen. Wisten we veel wat dat woord betekende. Maar het werd gevoeld als een scheldwoord. Naar mijn herinnering werd ons op de catechisatie, op school en thuis bijgebracht, dat de afgescheidenen toch wel de echte, ware kerk waren. We hoorden dan wel bij de „kleine” kerk, in tegenstelling tot de Hervormde kerk, die groter was in ledental. Maar die was toch eigenlijk „niks”. Wat gaf men daar nu voor diaconie en kerk, wat deed men daar nu aan zending? En was die kerk eigenlijk wel gereformeerd? Nu ja, men heette dan wel ethisch-gereformeerd, maar was toch eigenlijk vrijzinnig. Nee, maar dan wij! Nu was er ook een groep evangelische hervormden. Die kwamen samen in een gebouw, dat Immanuël heette. Wij noemden hen mensen van het Immanueltje. Er was ook een afdeling van het Leger des Heils. Die groep noemden wij „het legertje”, min of meer spottend. Zij brachten onder muziek en zang het evangelie voor een schare die de wet niet kende. We vonden dat maar een vreemd gedoe. Toen in de hervormde kerk een rechtzinnige predikant kwam, die echt preken kon en die wat achterbuurt-bewoners tot geloof en bekering bracht — o.a. een dronkaard — was daarvoor weinig bewondering: Wat zou daarvan overblijven? Wel gingen enkele afgescheidenen, na eerst tweemaal ter kerke geweest te zijn in de eigen kerk, vrij geregeld voor de derde maal naar de Hervormde kerk om die spreker te horen. Maar dat werd door velen nauwelijks goed gevonden. Achteraf heb ik ingezien, dat die houding niet vrij was van enig Farizeïsme. Wat ook wel uitkwam in andere eigenaardigheden.

Er was vanzelfsprekend wel een leven van genade bij sommigen (om vele) leden. Maar wet-

tisch leven in de verkeerde zin van het woord ontbrak niet. De traditie had een sterke invloed. Ook als die overlevering der ouden niet zo best was. Dat kwam uit bijv. in een strenge zondagsviering. We moesten per se 2 maal naar de kerk. De vrouwen en meisjes mochten geen handwerkje ter hand nemen. Er waren gezinnen, die zaterdags soep kookten en een pan rijst. Dat werd in de hooikist gezet en zondags gegeten. De afwas bleef hier en daar staan. Waarom moest dat? Omdat het zo hoorde en daarmee uit! Toen m'n vader ernstig ziek in Groningen lag durfde moeder eigenlijk niet met de trein om hem te bezoeken. De dominee kwam er aan te pas om haar te overtuigen, dat dit echt wel mocht. Toen de predikheer (zo werd een dominee wel genoemd) in een preek alle lotspel veroordeelde (dammen en schaken enz. inclusief) was er een onderwijzer, die alle spel in de kachel gooite! De zondag werd als een joodse sabbat meer een dag van last dan van lust.

De dominee werd als een soort rabbi geëerd. Kritiek mochten wij niet hebben. Al heb ik jaren achtereenvolgens van de preken niets verstaan. De ouderen verstonden er ook niets van, naar ik later begreep. Maar dat mocht openlijk niet gezegd. Leiders werden klakkeloos gevolgd. Ik herinner mij dat een meisje op een jeugdsamenkomst opstond en bij een of andere discussie opmerkte: „Vader zegt, Kuyper zegt zó”, en daarmee was de discussie gesloten! Punt, uit!

Wat de zekerheid des heils betreft, daar weet ik uit m'n jeugd niets van. Vermoedelijk stond het ook daarmee niet best. Maar genoeg dunkt mij om aan te tonen, dat de kenmerken van enig Farizeïsme toen niet ontbraken bij de orthodoxen. Laten we maar eens nadenken of dat nú veel anders is.

is allemaal maar een oppervlakkig gedoe. Later raakt ze in contact met een volwassen man die haar wel een gevoel van liefde en geborgenheid weet te geven, maar die na verloop van tijd wordt gearresteerd als pedofiel. Daarna wordt het allemaal alleen maar erger, ze raakt aan de drugs, verdient geld door seksuele contacten, het ene internaat na het andere opvoedingsgesticht slaagt er niet in haar van een verdere ondergang te redden. Soms lijkt het er even op dat Floortje toch de moeilijkheden te boven zal komen, maar haar verknipte jeugd en het tekort aan liefde wreken zich onherroepelijk.

Het einde is triest; Floortje heeft iemand opgebeld en gezegd dat ze zich voor de trein zou gooien, als hij haar niet kwam afhalen. Zodra de man het huis uit was, zouden kornuiten van Floortje inbreken en zo veel mogelijk waardevolle dingen roven. De volgende dag leest ze in de krant een overlijdensadvertentie met daaronder de naam van de man die ze heeft opgebeld. Ze vertelt: Ik begon weer te lezen. Tot onze grote droefheid... Dat klopt. Hij zei: ik heb een hoop narigheid gehad. En zijn vrouw lag in het ziekenhuis. En ondanks dat had hij me toch willen helpen. Hij is in zijn auto gesprongen en naar me toe gegaan. Hij wilde niet dat ik me voor

de trein zou werpen. En toen hebben Nappie en Martien zijn huis leeggehaald. En ik heb staan bellen en tegen hem staan liegen. Ik ben de schuld dat het allemaal zo is gegaan. Mijn leven is niet verrot. Ik ben verrot.

Meer zal ik niet citeren, u moet het zelf maar lezen.

—o—

Is dit literatuur? Opnieuw zeg ik: die vraag is niet de belangrijkste. Wat Yvonne Keuls schrijft, is uit het leven gegrepen, ze weet waar ze het over heeft. En de oplossing voor het probleem? Och, als we eens begonnen met wat minder aan ons zelf te denken? We leven dan wel in het ego-tijdperk, maar als we het toch eens konden opbrengen wat méér aandacht voor een ander te hebben? Dat is namelijk de les die uit de boeken van Yvonne Keuls getrokken kan worden, net als uit het „Verslag van een junkie” door Christiane F. En dan kom ik ook weer tot de vraag die voor mij tot nu toe zo'n teleurstellend antwoord heeft opgeleverd: Wat betekenen wij als kerk, als gemeenschap van christenen, voor deze wereld?

Kerknieuws

Alkmaar en Zaanstreek-Centrum — In verband met het aanstaand vertrek van ds K. Muller naar de Ned. Geref. Kerk van Heerenveen zullen de kerken van Alkmaar en Zaanstreek-Centrum een gezamenlijke afscheidsdienst houden, waarin ds Muller voor het laatst als predikant van beide gemeenten zal voorgaan. Deze dienst zal D.V. plaatsvinden op zondag 17 oktober a.s. om 19.30 uur in de Ned. Geref. Kerk te Krommenie (Leliekkerk, Zwanenbloemlaan hoek Lisdoddelaan). Na afloop van deze dienst is er gelegenheid samen koffie te drinken. De intrede in Heerenveen vindt plaats op 31 oktober.

Enquête katechese — Enige tijd geleden heeft een groep predikanten uit onze kerken het initiatief genomen tot het houden van een enquête over de katechese. Het enquête-formulier is begin juli 1982 gezonden naar alle dienstdoende predikanten en kateche-

ten. Inmiddels zijn ongeveer 35 ingevulde formulieren geretourneerd.

Het werkgroepje zou echter graag nog wat meer formulieren ingevuld en geretourneerd willen zien.

In tegenstelling tot eerdere berichten is dat nog mogelijk tot 1 nov. aanstaande.

De werkgroep wil door middel van deze enquête komen tot een overzicht van wensen, gedachten en praktijken omtrent de katechese. In het later stadium zal bezien worden of het wellicht de moeite loont om op enigerlei wijze hiermee verder te gaan. In ieder geval is het de bedoeling om elkaar — meer dan tot nu toe het geval is — tot een hand en een voet te zijn.

Inlichtingen over deze enquête en dit werkgroepje zijn te verkrijgen bij ds G. de Lange, Houtlaan 13, 2334 CJ Leiden, tel. 071-174684.

Sukrit Roy — Noodzakelijke aanvulling op „Nieuws over Sukrit Roy” Uw al-of-niet periodieke bijdrage zien we graag tegemoet op postgiro 177.54.96 t.n.v. Calvinistic World Association, Potgieterweg 46 te Heiloo. Graag vermelding: „Zuid Korea”.

Rectificatie — Nogmaals vermelden we het telefoonnummer van Dik Westerkamp. Dat is: 03449-1914.

Centrale Diaconale Conferentie —

Voor de conferentie die belegd wordt op zaterdag 13 november a.s. kan men zich opgeven of informatie aanvragen bij: M. Bouma, Vijverlaan 505, Krimpen a. d. IJssel, tel. 01807-17175.

Krommenie — De scriba is nu K. Kramer, Leonofstraat 10, 1562 BR Krommenie, tel. 075-286943.

Alphen a/d Rijn — Praeses: P. Smit, Barnsteenstraat 81, Alphen aan den Rijn, tel. 01720-22652. Scriba: Z. J. van Voornveld, Fideliohof 29, 2402 ER Alphen aan den Rijn, tel. 01720-20006.

C. P. Kleingeld — Vanaf 29 oktober 1982 is het adres van C. P. Kleingeld Loenhorst 49, 2402 LV Alphen aan den Rijn, tel. 01720-33562.

COGMA — Op 1 oktober 1982 was het 20 jaar geleden, dat door de Ger. Kerk (vrijgem.) te Glanerbrug een begin werd gemaakt met de pastorale zorg onder de Nederlandse militairen van land- en luchtmacht gelegerd in West-Duitsland.

Door genoemde kerk en later per 1 oktober 1970 voortgezet door het Cogma en op 1 oktober 1972 aangevuld met de Commissie Militairen „Buitenland” der Chr. Geref. Kerken, werden tal van bezoeken gemaakt naar de broederschap in de verstrooiing.

Om al deze zendingsreizigers en nu allen tezamen, nog weer eens te ontmoeten, belegd het COGMA in samenwerking met de medewerkers uit de Chr. Geref. Kerken op D.V. zaterdag 16 oktober 1982 een reünie in het Prot. Militair Tehuis te Apeldoorn.

Deze reünie is tevens bestemd voor de echtgenotes van de betrokkenen en van de bestuursleden.

Deze herdenkingsbijeenkomst begint voormiddags om 10 uur.

l'Abri — Waarschijnlijk bent u allen benieuwd hoe het gaat momenteel in l'Abri in Eck en Wiel. U weet dat Nick en Minna Cornelissen met hun kinderen zijn vertrokken naar Canada. Wij hebben een mooie afscheidsdag gevierd op zaterdag 28 augustus, met als hoogtepunt een aubade van de Eck en Wielse Fanfare op het erf van Kortenhoeve.

De zondag daarna is de familie Cornelisse afgereisd per vliegtuig naar Canada. Intussen hebben wij van hen goede berichten ontvangen. Ze heb-

ben een huis gevonden en kunnen kopen in Swift Current (461 Third Avenue N.W.) en Nick zal eerst aan het werk gaan als maatschappelijk werker om te zien hoe het l'Abri-werk en het werk in en voor de huisgemeente zich verder ontwikkelt.

U zult zich afvragen: hoe moet het werk in Eck en Wiel nu verder, zonder hen? In eerster instantie is er gehoopt en vermoed, dat Greta en ik, die u deze brief schrijft, hun plaats in Eck en Wiel zouden overnemen. Er zijn ook momenten geweest, dat wij zelf dat dachten. Toen echter het moment van de keus daar was, hebben wij ons zeer sterk geroepen geweten om ons werk in de gemeente van Utrecht voort te zetten. Daarmee blijft de plaats van Nick en Minna in Eck en Wiel open. Dit heeft het werk daar in een moeilijke fase gebracht. Toch hebben wij als bestuursleden van het Nederlandse l'Abri niet het idee dat wij dit aan enig mens moeten verwijten, in tegendeel, wij konden de redenen van Nick en Minna's vertrek heel goed begrijpen en hebben met hun vertrek zelf ook ingestemd — en tegelijk staan ook wij met een zekere verlegenheid, dat er niet direct een opvolger voor hen klaarstaat... Intussen zijn wij allen als bestuursleden van het l'Abri-werk zoveel als wij kunnen actief in het werk. Wij vragen uw gebed voor de komende tijd, opdat wij de weg kunnen zien, die de Here ons wijst voor de toekomst van l'Abri-Nederland. Vóór 1 januari a.s. zullen we u laten weten, wat de nieuwe plannen zijn. Hopelijk weten we het al voor die tijd.

De appeloogst is dit jaar erg goed. Doordat er weinig medewerkers waren, hebben we besloten voor dit jaar de helft van de boomgaard 'aan het hout' te verkopen aan een fruiteler en de rest zelf te plukken en te verkopen. Het vervoer van de appels geeft ook problemen; daarom bezorgen we dit jaar de appels alleen aan onze grote afnemers d.m.v. een vrachtauto, die op een zaterdag voor ons rijdt. Daarnaast zouden we het erg op prijs stellen, wanneer u zelf bij ons appels zou kunnen kopen en halen. Goudreinetten en Jonathans zijn in grote voorraad aanwezig. De prijs van een kistje goudreinetten van 13 kg is f 12,50; een kistje jonathans f 7,50 (dit aanbod geldt ook voor Opbouwlezers; P.J.v.K.). Wanneer u de appels zelf ophaalt, krijgt u nog een extra korting voor de gemaakte vervoerskosten. We hopen dat

veel mensen er een ritje naar l'Abri voor over hebben om dit prachtige, niet met giftige stoffen bespoten fruit te kopen! 't Is wel gewenst dat u tevoren even belt.

Tot slot geven wij u nog een overzicht over de komende l'Abri-zaterdag.

16 okt. G. Officer. Onderwerp: 'De zucht naar gemeenschap'.
23 okt. B. Goudzwaard
30 okt. W. G. Rietkerk
6 nov. appelpluk-weekend
13 nov. W. G. Rietkerk
20 nov. H. G. Geertsema
27 nov. B. Goudzwaard

Hartelijke groeten, namens l'Abri,
W. G. Rietkerk

De dag voordat God vader van Zwieten tot Zich nam, maakte Hij ons dankbaar en blij met de geboorte van

BOUDIEN CORNELIS

Kees en Lumien
van Zwieten-Meulink
Pieter-Jan
Marjan

4 oktober 1982

Holtwiklanden 192
7542 JT Enschede

Zoekt U een levenspartner?

Bel of schrijf naar het

„Christelijk Huwelijksbureau”

MOLENBELTERWEG 28 — 7451 JB HOLTEN

TEL. 05483 - 3277 - b.g.g. 05498 - 59160

De Here heeft op Zijn tijd Thuisgehaald mijn geliefde man, onze zorgzame vader, grootvader en overgrootvader

PIETER GERARD VAN ZWIETEN

op de leeftijd van 69 jaar.

Psalm 107 : 20 a
Hij zond Zijn Woord

Oene: H. H. van Zwieten-Lenstra
Wormer: Mea - Klaas
Epe: Herma - Hans
Zeist: Janny - Dick
Aardenburg: Beatrix - Ton
Zoetermeer: Petra
Enschede: Kees - Lumien
Zwaagwesteinde: Heleen - Co
Zwolle: Gera - Dik
Soesterberg: Henk Jan - Riet
Woudenberg: Wim - Erna
Houten: Piet - Joke
Kleinkinderen en achterkleinkinderen

5 oktober 1982
Horthoekerweg 34, 8167 LX Oene

De begrafenis heeft plaatsgevonden op de algemene begraafplaats te Oene.

Vriendelijk verzoek om uw

ADVERTENTIES

SCHRIFTELIJK

OP TE GEVEN!!!

Uiterlijk dinsdagmorgen, 10 uur, dient de tekst in ons bezit te zijn. Foto's en tekenwerk voor het maken van clichés dienen 1 week voor de plaatsingsdatum ter drukkerij te zijn.

**Geef
een
(kinder)
bijbels
antwoord!**

Kinderen vragen naar de waarheid. Daarom woedt juist om hen een hevige geestelijke strijd. Ook in Oost-Europa. Laten wij hen het evangelie in handen geven. In de vorm van een kinderbijbel. Stichting „Antwoord” (al 10 jaar werkzaam in het Oostblok) wil er 100.000 kinderbijbels heen brengen. Namens u. Prijs per exemplaar: f 20,- (inclusief vervoer). Als u nou eens een kind antwoord gaf... Antwoord op de vraag naar de waarheid.

GIRO 1166

**stichting
antwoord**

Comité van aanbeveling:
Prof. Dr. Ir. J. van Bommel
Nel Benschop
Henk Binnendijk
Corrie ten Boom
Gert Doornenbal
Prof. Dr. C. Graafland
Gien Karssen

Postbus 198, 4700 AD Roosendaal